

Duszniki_4
Karta wywiadu etnograficznego

Metryczka miejscowości		
Powiat	szamotulski	
Gmina	Duszniki	DU_DU_004
Miejscowość	Duszniki	DU_DU_004

Metryczka wywiadu			
Data realizacji	2.05.2013 r.	Miejsce wykonania	Siedziba Izby Regionalnej
Czas trwania	2 h	Forma i wielkość	Brak danych
Przeprowadzający	M.C.	Komentarz	Wywiad bez nagrania

Metryczka informatorów				
Kod	Płeć (K/M)	Wiek	Funkcja społeczna	Komentarz
DU_DU_004	M	77 l.	Skarbnik Izby Regionalnej	Członek Chóru „Halka”, Towarzystwa Miłośników Ziemi Dusznickiej

Informacje etnograficzne	
<i>Tematyka</i>	<i>Pozyskane informacje (ew. cytaty)</i>
I. Toponomastyka i etnonimy	
Nazwy miejscowości (historyczne; zwyczajowe)	Nazwa Duszniki wzięła się od „dusznego powietrza”, jako że teren na którym położona jest wieś jest nizinny i podmokły. Według innego podania – były to dobra biskupie, na których odprawiano msze za dusze zmarłych, a nazwa powstała od słowa „dusze”.
Nazwy lokalne (przysiółków, części wsi, pól, łąk, pojedynczych gospodarstwa)	Dębowiec – nazwa wzięła się od dębów porastających w przeszłości ten teren. Dominia – część wsi Duszniki, gdzie znajdowały się budynki folwarczne, dworskie. Tak określano to miejsce po II WŚ, natomiast w czasie wojny Niemcy tą część nazywali „Kaiserhof”.
Nazwy topograficzne (cieków wodnych, stawów, wzniesień, obszarów leśnych, toń wodnych, uroczysk)	Glinki – nazwa na dwa stawy wykopane, gdy pobierano glinę na cegły. Mieszczą się przy ul. Floriana w Dusznikach.
Nazwy pojedynczych obiektów przyrody żywej i nieożywionej (pojedynczych drzew i głązów narzutowych)	Brak informacji.
Endonimy (nazwy własne grup lokalnych i regionalnych)	Mieszkańcy Dusznik mówią na siebie „Duszniczanie”.
Egzonimy (nazwy zewnętrzne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji.

II. Folklor dawny i inne zjawiska kulturowe		
Podania (opowieści) o wydarzeniach lokalnych		Informator „ <i>nie kojarzy</i> ” żadnych opowieści.
Tradycyjne obrzędy (także te związane z tradycjami religijnymi) doroczne		
1.	Św. Andrzeja (Andrzejki)/św. Katarzyny (Katarzynki)	Na św. Andrzeja lano wosk. Dla informatora nie jest to ważne święto.
2.	Św. Marcina/11 listopada	Jako, że parafia w Dusznikach jest pod wezwaniem św. Marcina, corocznie w tym dniu jest odpust. W ramach odpustu rozkładane są kramy, na których sprzedawane są „ <i>dewocjonalia, pierniki, piłki na gumce</i> ” etc. Tradycyjnie wypiekane są rogale marcińskie.
3.	Adwent	Nic szczególnego się nie działo - „ <i>nic takiego nie obchodziłem</i> ”.
4.	Św. Mikołaja (Mikołajki)	Tradycja św. Mikołaja, według informatora, istnieje od ok. 50 lat. Wcześniej istniał tylko zwyczaj, że na Boże Narodzenie „ <i>przychodził</i> ” Gwiazdor.
5.	Wigilia	W dzień Wigilii choinkę ubierały dzieci, choinka w domu stała do 2 lutego (do MB Gromnicznej). Na kolację przygotowywano: barszcz czerwony, zupę rybną z łazankami, karpia pieczonego, makiełki – bułka z makiem, kompot z suszu, kutię. Upominki znajdowano pod choinką. Wyjście na Pasterkę było i jest obowiązkowe - „ <i>jest to największa uroczystość</i> ”.
6.	Pierwsze i Drugie Święto Bożego Narodzenia	Jest to czas poświęcany dla rodziny. Posiłków nie gotują.
7.	Sylwester/Nowy Rok	Tradycyjnie Sylwester był dniem figlów i psot. Chłopcy „ <i>dokuczali sąsiadom</i> ” poprzez np. wyciągali z zawiasów bramki i wrzucali do rowów, dyszel od drewnianego wozu do

		<p>komina, czy pod pozorem dowiezienia do rodzącej położną powieźli na Glinki, wyprzęgli konie i zostawili tam kobietę na wozie.</p> <p>W Dusznikach organizowana jest zabawa sylwestrowa.</p>
8.	Trzech Króli	W ten dzień wybierano się do kościoła.
9.	Kolędnicy	Kiedyś przyjeżdżali kolędnicy z Buku. Przebierali się m.in. za Diabła, Anioła, śpiewali, grali na harmonii. Obecnie młodzież (12 – 14-latki) chodzi „po domach” śpiewają kolędy. Dostają za to słodczyce, pieniądze.
10.	MB Gromniczej	Kiedyś w czasie mocnej burzy poświęconą gromnicę zapalano, obchodzono wszystkie pomieszczenia w domu, a później stawiano w oknie. Był to zwyczaj, który trwał od lat powojennych, przez całe 30, 40 aż do końca 50 XX w. Później zaprzestano, jako że „ <i>teraz ludzie są bardziej świadomi</i> ”.
11.	Karnawał, tłusty czwartek, koniec karnawału	Urządzane są i były zabawy karnawałowe, w tłusty czwartek jedzą pączki.
12.	Topienie Marzanny	Informator pamięta, że na Glinkach (stawy w Dusznikach) nauczyciel topił Marzannę z uczniami.
13.	Środa Popielcowa	W Środę Popielcową przestrzegał ścisłego postu: można było zjeść tylko jeden posiłek „ <i>do syta</i> ” (często w ten dzień jedzono śledzie) i należało iść na msze i posypywanie głowy popiołem do kościoła. Obecnie już nie przestrzega tak rygorystycznego postu („ <i>za stary jestem</i> ”), dodaje też że ta zasada nie dotyczy dzieci. Dzieciom można zakazać jeść mięso, wędliny i słodczyce.
14.	Śródpoście	Należało przestrzegać postu. Jedzono w ciągu dnia potrawy z jaj, sera, a wieczorem śledzie. Od tego postu można się było wykupić - należało w kościele zapłacić 2 złote na ofiarę „ <i>jałmużny postnej</i> ”. To gwarantowało dyspensę w tym dniu,

		w którym zapłacono.
15.	Niedziela Palmowa	Poświęcone palmy zatykano za obraz dla dobrego urodzaju.
16.	Triduum Paschalne	<p>W Wielki Piątek ścisły post. Znany był również zwyczaj zwany „Boże Rany”, dzieci w łózkach dostawały symboliczne lanie różgą na „gołą pupę” za „rany, które poniósł Jezus”.</p> <p>W Wielką Sobotę do kościoła na święcenie pokarmów. Do koszyczka wkładano podstawowe produkty: chleb, jajko, kielbasę, chrzan, sól, a w latach 50 XX w. również „pomarańczko, bo to był rarytas”.</p>
17.	Wielkanoc (święcenie koszyczka)/Niedziela Wielkanocna	W Niedzielę Wielkanocną po przyjsciu z rezurekcji jedzono śniadanie podczas którego dzielono się święconką. Obiad wielkanocny: biała kielbasa, sałatka jarzynowa, szynki, jajka, rosół. Ciasta to według tradycji mazurek, baba drożdżowa i czasem sernik.
18.	Poniedziałek Wielkanocny	Gdy był małym chłopcem to Śmigus Dyngus obchodzony był huczniej – polewano się wodą z wiader, obecnie jest to bardziej symboliczny zwyczaj.
19.	Zielone Świątki	Obkładano obejście tatarakiem, ganki wymiatano pękami tataraku i wykładano gałązkami brzożowymi – tego zwyczaju zaniechano około 20 lat temu (w latach 90 XX w.). Obecnie uczestniczy w mszy w kościele.
20.	Boże Ciało	Ludzie wykładali „święte obrazy” w oknach, robili dekoracje. Z okazji Bożego Ciała występuje chór „Halka” i orkiestra dęta.
21.	Św. Jana	Nie obchodził i nie wie czy w Dusznikach obchodzą.
22.	MB Zielnej	U informatora w domu nie obchodzono.
23.	MB Siewnej	U informatora w domu nie obchodzono.
24.	Dzień Wszystkich Świętych/Dzień Zaduszny	Wychodzono odwiedzić zmarłych na cmentarz, modlitwa o dusze zmarłych, palenie zniczy na grobach, msza na

		omentarzu. „ <i>To dzień zadumy.</i> ”
25.	Inne tradycyjne wydarzenia doroczne (cykliczne) istotne dla informatora	Brak informacji.
Tradycyjne obrzędy rodzinne i okolicznościowe		
1.	Narodziny i chrzest	W latach 50,60,70 XX w. kobiety po porodzie musiały iść do „wyvodu”. „Wywód” to obrzęd oczyszczenia, który musiała przejść kobieta po urodzeniu dziecka. Kobieta w czasie ciąży uznawana była za nieczystą, skażoną dlatego żeby się oczyścić musiała przyjść do kościoła, okrążyć ołtarz ze świecą, jako że tradycyjnie ogień miał właściwości oczyszczające. Kobieta do kościoła przychodziła sama, dziecko zostawało w domu. Chrzcziny odprawiane były skromnie w domach, teraz – z tego co informator słyszał – chrzcziny urząda się huczne w wynajętych lokalach.
2.	Ślub i wesele	Wesela odbywały się w domu „ <i>bo nie było lokali</i> ”. Byli muzykanci – dwie, trzy osoby. Odbywały się oczepiny.
3.	Śmierć i pogrzeb	Istniał przepis, który mówił że dopiero po trzech dniach można wyprawić pogrzeb. Dlatego zmarły przez trzy dni zostawał w domu, ułożony w zimnym pomieszczeniu. W Dusznikach dopiero w latach 70 XX w. postawiono kaplicę przy kościele i tą kaplicę przerobiono na „kostnicę”.
4.	Inne zjawiska	Brak informacji.
Zespoły i tradycje folklorystyczne, śpiewacze, muzyczne, w tym: przeglądy i festiwale oraz twórcy słowa		W gminie Duszniki są cztery zespoły ludowe: „Duszniczanka” z Dusznik, „Podrzewianka” z Podrzewia, „Niewierzanka” z Niewierza, „Radość” z Chełminka.
Tradycje kulinarne, w tym: produkt regionalny i lokalny, potrawy świąteczne, przepisy		Polewka – zupa gotowana na wieczorny posiłek. Przyrządzana na żytniej mące i maślanie lub kwaśnym mleku, do tego wywaru wkrajano młode ziemniaki.

	<p>Nawarka – zupa gotowana na poranny posiłek. Przyrządzano na pszennej mące i słodkim mleku.</p> <p>Jako potrawę charakterystyczną dla Wielkopolski informator wymienia pyry z gzikiem.</p>
III. Tradycje rękodzielnicze	
Tradycje wytwórczości rękodzielniczej, sztuki ludowej oraz artystów nieprofesjonalnych	Rzeźbiarz z Wilczyny – Zygmunt Zühlke, który jest autorem Duszka Dusznickiego. Duszek Dusznicki ma być symbolem Dusznik, pomysł wyszedł od wójta Woropaja, duszek stał się gadżetem miejscowości.
IV. Przejawy religijności tradycyjnej	
1. Kapliczki i krzyże w miejscowości (okoliczności powstania, rok fundacji, fundatorzy)	Towarzystwo Miłośników Ziemi Dusznickiej wydało folder z informacjami na temat kapliczek i krzyży mieszczących się w Dusznikach. Informator, jako członek TMZD odsyła do tych wydawnictw, twierdząc że nic ponad zawartość folderu na ten temat nie powie.
2. Miejsca cudowne (święte drzewa, gaje, źródelka)	Brak informacji.
3. Święte figury, obrazy, rzeźby	Brak informacji.
4. Miejsca kultu religijnego	Kościół pod wezwaniem św. Marcina.
5. Lokalne tradycje pielgrzymowania	Brak informacji.
6. Lokalne odpusty	Ponieważ w Dusznikach kościół jest pod wezwaniem św. Marcina, w dniu imienin Marcina – 11 listopada organizowany jest odpust. Rano ksiądz odprawia mszę, przed kościołem rozkładają się straganiarze z zabawkami, dewocjonaliami, słodyczami.

V. Lokalne uroczystości i obchody świeckie

1.	Dożynki	<p>Dożynki gminne organizowane są co roku na przełomie sierpnia i września – po żniwach. Czasem organizowane są w Dusznikach, a czasem w innej wsi z gminy. Najpierw odprowadzana jest msza, po której mieszkańcy tworzą pochód i idą z kościoła do parku. Jest starosta i starościna dożynek, zostaje wybrany gospodarz - najczęściej jest to jakiś rolnik wybrany na zebraniu wiejskim. Starosta, starościna, gospodarz i sołtysi poszczególnych wsi dostają wieńce. Na dożynkach prezentuje się któryś z regionalnych zespołów ludowych: „Duszniczanki”, „Podrzewianki”, „Niewierzanki” lub „Radość”.</p>
2.	Dni gminy/wsi	<p>W ramach dni Dusznik od lat 70-tych XX w. wójt organizuje festiwal - Wielkopolskie Dni Muzyki. Odbywa się to w maju. Organizatorami są Stowarzyszenie KOLD, dusznicki GCK, wójt Woropaj i inne mniejsze organizacje. W przygotowania włączają się wszyscy aktywni mieszkańcy miejscowości. Podczas tej imprezy przez wieś przechodzi korowód, mieszkańcy składają kwiaty pod pomnikiem w podziękę za niepodległość.</p>
3.	Lokalne festyny	Brak informacji.
4.	Inne (np. organizowane przez szkoły, KGW, Domy Ludowe, Ośrodki Kultury)	<p>W Dusznikach dużo się dzieje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wiosną (w czerwcu) GCK, biblioteka i TMZD organizują obchody Dnia Dziecka, - latem (w sierpniu) KGW organizuje Wielkopolski Festiwal Pieśni Ludowych, - jesienią (sierpień/wrzesień) dożynki gminne, - zimą (grudzień) GCK organizuje koncert kołęd. <p>Imprez jest więcej – z okazji Dnia Kobiet, Dnia Babci i Dziadka etc. „<i>Gminne Centrum Kultury działa bardzo aktywnie</i>”.</p>

		<p>Różne spotkania i imprezy organizuje TMZD w Izbie Regionalnej, np. odbyło się uroczyste nazwanie jednej z sal Izby imieniem prof. Lecha Krzyżaniaka, podczas którego prof. Krzyżaniak przyjechał i wygłosił wykład. Profesor urodził się w pobliskim Wilkowie.</p>
--	--	---

[prof. Krzyżaniak - archeolog śródziemnomorski, dyrektor Muzeum Archeologicznego w Poznaniu, zmarły w 2004 roku]